

Nézze, már egészen kihűltem!
(Öleljen meg, s nem tűzhöz ér
keze, a vétlen, karcsú ékszer.)
Feladhatjuk-e mindenért?

Ön csendben túrt. De hát tegye. –
Mít gondol, jobb lett a világ?
Ha ránk lát, csikkjét dobja el,
és üdvözlöm Cvetajevát.

SZENTKUTHY MIKLÓS LEVELESLÁDÁJÁBÓL

Válogatta és szerkesztette Vajda Ágnes

A nemrégiben megjelent dedikációkötet (ÖRÖK KÖZELSÉG, EZER EMLÉK. Szerk. Tompa Mária. Hamvas Intézet, 2007), illetve az író könyvtáráról megjelent tanulmány (Parragi Márta: SZENTKUTHY MIKLÓS KÖNYVTÁRA. PIM, 2008) is bizonyítja, hogy Szentkuthy életműve ma is tartogat eleven meglepetéseket. A FRIVOLITÁSOK ÉS HITVALLÁSOK megjelenése óta számtalanszor kiderült, hogy a különleges műfajok – vele készült interjúk, dedikációk, könyvek százaihoz fűzött drámai és regényszerű széljegyzetek – közelebb hozzák az idén száz esztendeje született írókat a mindenkori olvasóhoz.

Szentkuthy levelezése is ebbe a sorba tartozik, hiszen magányában sokszor jelentett számára menedéket a kapcsolattartásnak ez a formája. Barátainak és ismerőseinek írt leveleiben a meghitt szeretet, a játékosság hangneme simul össze a stílus-

bravúrok sorával. Még a műveit nem igazán olvasó távoli ismerősöknek is magát meg nem hazudtoló, túlcsondulóan szeretetteljes, de körmondatokra és záporozó hasonlatokra épülő leveleket fogalmazott.

Szentkuthy Miklós válogatott levelezéskötete várhatóan 2008 végén jelenik meg a Hamvas Intézet gondozásában. A szerzteázó, magán- és irodalmi levelezést is tartalmazó hatalmas anyagból nehéz volt válogatni, hiszen egy-egy kiragadott levél ritkán adhatja vissza a több évtizedes barátságok hangulatát, ráadásul sok üzenetváltás becsét csak akkor ismerjük fel igazán, ha tudjuk háttérét is.

A szövegek eredeti helyesírását meghagytuk, csak a nyilvánvaló elírásokat javítottuk; jegyzeteink a legfontosabb tudnivalókra vonatkoznak.

Vajda Ágnes

Mikes Kelemen Akadémia

A Mikes Kelemen Akadémiát fiatal írók, költők hozták létre 1936. október 22-én. Alapító tagok: Cs. Szabó László, Devecseri Gábor, Füsi József, Gogolák Lajos, Halász Gábor, Hevesi András, Horváth Béla, Horváth Tibor, Jankovich Ferenc, Jékely Zoltán, Kerecsényi Dezső, Képes Géza, Kolozsvári Grandpierre Emil, Makkai László, Sötér István, Szentkuthy Miklós, Szerb Antal, Tolnai Gábor, Weöres Sándor. Céljáról, létrejöttének okairól Szentkuthy megírta visszaemlékezéseit 1946-ban. (TÍZÉVES A MIKES AKADÉMIA. *Holmi*, 1992. 1. sz.)

1936. X. 21.

Igen tisztelt Uram,

bizonyára értesült már arról, hogy fiatal írók és költők közel egy esztendeje a Mikes Kelemen Akadémia megalapítását tervezik. Az Ön írói műve és magatartása azt parancsolja nekünk, hogy meghívjuk az Akadémiába; a társaság minden tagja, különösen Szerb Antal, Kerecsényi Dezső és Hevesi András urak Nagyságodat tagul ajánlották.

Kérem, szíveskedjék értesíteni engem, hogy a jelölést méltóztatik-e elfogadni, s előterjeszthetjük-e választásra Nagyságodat a Mikes Akadémia f. hó 24-i alakuló ülésén; megválasztása, természetesen egyhangú lesz. Nagyon kérem kedvező válaszát, mert mindannyian meg vagyunk győződve arról, hogy Akadémiánk csonka és szegényebb lenne Nagyságod nélkül.

Közelebbi felvilágosításokkal nagyon szívesen szolgálnék telefonon is.

Őszinte híve és régi tisztelője:

Horváth Béla
Füsi József

Vas István

1939. I. 19.

Kedves Miklós!

Levelled lesújtott. Előrebocsátom, hogy ennek csakugyan semmi köze nincs barátságunkhoz, de számomra szomorú és azon kívül helytelen is. Szomorú, mert így eredeti tervem felborul, ti. beláttam, hogy Jemnitzet ki kell hagynom, így rajtam kívül csak Boldizsár Iván és Keszi maradna, márpedig két tanulmány kevés egy emlékkönyvhöz.

Részetről azért helytelen, mert egész téves felfogású. Görcsös irodalmi magányosságodat megértem, sőt, tetszik is nekem, és alkalmazhatnád, ha például, mint egy folyóirat szerkesztője szólítanálak fel együttlétezésre. De ez (itt van tévedésed) egyáltalában nem társas munka, még csak nem is irodalmi esemény (jobb és bal – hogy lehet, különösen itt, ilyen gyermeket fogalmakat használni?), hanem egyszerűen emlékkönyv,¹ mely forgalomba sem kerül, csak Eti barátainak lenne elküldve. Vonakodásod olyan, mintha nem mennél temetésre, mert nem élsz társasági életet.

Persze, nem akarok tőled olyat kérni, ami természeted ellen volna. Szégyenkezned is fölösleges, de – gondolkozz öt percig, és belátod, hogy nincs igazad. Múltkor az emlékkönyvből kifolyólag vallási kötelezettségedet említetted Eti iránt, ez túlzott volt. De ezt az irod. pol. szempontot jelen esetben alkalmazni viszont – frivol. És főleg azt lát-

¹ V. I. 1938-ban elhunyt felesége, Nagy Etel emlékkönyvéről van szó, melybe visszaemlékezés írására Sz. M.-t is megkérte a költő. A levélből kitűnik, hogy eleinte nem akarta vállalni, később azonban mégis megírta. (In: IN MEMORIAM: EGY MAGYAR TÁNCOSNŐ. NAGY ETEL EMLÉKE. Cserépfalvi, 1940; MÚZSÁK TESTAMENTUMA. Magvető, 1985.)

nád be, hogy ez nem olyan eset, mely vállalt és szép életstílusodat érintené. Tehát még egyszer gondolkozz öt percig, frissen, józan ésszel és baráti szívvel, és biztos, hogy elküldöd a hatalmas betűkkel teli kéziratot.

Mellesleg, szívesen hozom le úgy, hogy részlet *Orpheus* című munkádból, ez azután pláne mentesít minden ilyen meggondolás alól.

Szeretettel ölel

Vas István

NB. Kérlek, ne címezz költő úrnak. Csak a postást és a cselédet mulattatod velem. Különben is a két fogalom kizárja egymást.

Füsi József

Olasztanár, író, műfordító

R. Scuola Media Italiana
Eugenio di Savoia

1941. IX. 25.

Kedves Barátom,

Megkaptam legújabb könyvedet. Még aznap elolvastam. Nincs semmi megjegyezni-valóm rá, hacsak az nem, hogy ez a Cynthiával való kétszeri boldogság pontosan arra az időre esik, amikor én, a „cambridge-i tanár”,² katonai szolgálatot teljesítettem. Ezt is csak azért jegyzem meg, mert több helyen írod, hogy nem emlékszem, nem tudom már pontosan. Én tudom pontosan. Mindent tudok. Most már tudom azt is, amire olyan kíváncsi voltam mindig, és megfejtetlen volt eddig nekem: tudom a szerkesztési módszered is, és így ezzel a dologgal is végleg leszámolhatok.

Pár nap múlva csekkszámhádra el fogok küldeni a következő tíz kötetre 25.– pengőt, hogy erre se kelljen többet gondolnom.

Isten veled!

Régi híved: Füsi József

Radnóti Miklós

Radnóti Miklósnak ez az egy képeslapja lelhető fel Szentkuthy Miklós hagyatékában.

Budapest, 1942. VI. 6.

Miklós kám,

Magyar Csillag-beli bírálatodat³ hálással köszönöm, nagy élvezettel olvastam. Szeretnék néha látni, most, hogy a hétfői találkozások megszűntek, alig találkozunk... Szeretettel köszöntelek

Radnóti Miklós

² A SZENT ORPHEUS BREVIÁRIUMA V. könyve CYNTHIA-jának modellje (1941) Jász Veronika, Füsi József első felesége.

³ Sz. M. cikke a *Magyar Csillag* 1942. 3. sz.-ban jelent meg a SZERELMES VERSEK c. világirodalmi antológiáról (Szukits, Szeged, 1941), amelyben Képes Géza, Radnóti Miklós, Szemlér Ferenc és Vas István műfordításai találhatók.

Vas István

1946. IX. 21.

Drága Miklóskám!

Muszáj visszatérnem tegnapi – tán Neked is kínos – esténkre, nehogy azt gondold, hogy... és főleg, nehogy én azt gondoljam, hogy...

Mindenekelőtt: sokat gondolkoztam éjszaka, sokféle bűnömön, de az önteltség, gőg vádjá alól elég tiszta szívvel fölmentettem magamat. Különösen most, amikor több mint fél éve egy sort sem írtam, és az a szörnyű érzésem, hogy kiszáradtam, ahogy mondják „kiírtam magamat”. Azért szörnyű, mert nekem a versírás afféle legfőbb kábítószer volt, s most úgy vagyok, mint akitől megvonták a morfiumját. Ebből azt is láthatod, hogy szubjektíve a művészet egész funkcióját sem látom valami dicsfényben, és objektíve is, sajnos, már évek óta olyan nihilizmus kínoz, melyben a művészet egész értékét, szerepét és jelentőségét sokszor a cipőcsinálás alatt látom. És végül: hidd el, nem tudom, mennyire volt túlzott termékeimnek az a bizonyos viszonylagos kurzusa, melyet tulajdonítottam nekik, de amikor legjobban meg voltam győződve tehetségemről, akkor sem tartottam magamat különbnek senkinél a földön, esküszöm. Szent Elek legendájának szépségét igazán csak a hercegek érthetik, amilyen Goethe volt, és amilyen Te is vagy. Én, ezt is hidd el, sohasem éreztem magamat hercegnek, hübrisz teteje lett volna tőlem, ha leülök a küszöbre szolgának. Ismered Osvát híres mondását: „Mire olyan szerény Ön, fiatalember?”

De, tudom, nem itt volt a kutya eltemetve. Hiszen Te már előzőleg is belém akartál kötni. S abban sokkal érzékenyebb és támadhatóbb pontomra ütöttél. Igen, én is úgy érzem, hogy ezt nem szabadna csinálni, mert az ember önkéntelenül helyesli és segít fenntartani ez által az egész rendszert.⁴ De hát mi egyebet tehetnék? A Belügyet szintén azért hagytam el, mert ott még fokozottabban ez volt a helyzet. Visszamenni megint egy magáncég könyvelésébe reggeltől estig? Egyrészt ennek gyakorlati lehetőségei meglehetősen megszűkültek számomra, másrészt túl fáradt vagyok hozzá, s ebben Te nem róhatsz meg, mert sohase próbáltál olyasmit.

Egyébként pedig csakugyan meglehetősen közönnnyel vettem tudomásul (és, ismétlem, saját verskötetemre nézve is), hogy kapitalizmusban kapitalista elvek határozzák meg a könyv sorsát is. Bevallom, hogy a munkások sorsa a kapitalizmusban jobban felháborított volt, mint az íróké. S engeddd meg, hogy rámutassak egy következtetésedre: Te a kapitalizmus előnyeit, mint magánember, meglehetősen kiélvezted. S most ennyire tiltakozol a hátrányok ellen, melyek mint írótnak. Ugyanabból kifolyólag? És gondold meg még azt is, hogy éppen irodalmi dolgokban a másik elképzelhető módszer, a hivatalos kiadásé, láthatóan nem kecsegtet több előnnyel.

Tegyem még hozzá, hogy én azzal szoktam némileg megnyugtanni lelkiismeretemet, hogy alárendelt és nem felelős állásban vagyok, s hogy például főnököm helyén nem maradnék, ha legalább legkedvesebb terveimet nem tudnám megvalósítani. Ő egyébként saját kedves ügyét meg is valósítja a kapitalista elvek ellenére is, – de hogy én is ugyanezt tegyem az enyéimmel, ennek hiúsági és gyakorlati okokból egyaránt útját állja. Mindazonáltal persze hogy meg kell próbálnom minél többet becsempészni belőlük, s épp ebben az irányban kezdtem Nálad érdeklődni, amikor rám förmedtél. Tehát, ha olyan művet írsz, melyről félig-meddig az a nézeted, hogy kiadható, add ne-

⁴ V. I. 1946-ban a Révai Kiadó lektora lett.

kem gyorsan ide elolvasni, s aztán majd megbeszéljük, mi volna a leghelyesebb diplomáciai módszer. (Bármikor 9–3 ó. felhívatsz: a 121-981 v. 124-340)

Végül és legfőképpen, ami Hozzád való szeretetemet illeti, azt hiszem, csak szeméremből mondtad, hogy ez bonyolult kérdés. A dolog úgy áll, hogy nagyon szeretlek, úgy, ahogy vagy, és ezt vedd, kérlek, vallomásnak is. De ha nem is szeretnék önkéntelenül és mindentől függetlenül, meglehetősen hűséges természetű vagyok, és őszintén és el nem múlóan hálás vagyok Neked, azt hiszem, Te is tudod, mi mindenért.

Szóval, öllelek, sokszor és tiszta szívből

Pista

Kolozsvári Grandpierre Emil

1946-tól a rádiónál dolgozott, a Magyar Központi Híradó Prózai Osztályának vezetője volt, 1947-től átvette a *Magyarok* szerkesztését is, melyet 1949-ig, a lap megszűnéséig vezetett.

1947. VIII. 4.

Szép hosszú Miklósom,

hadd térjek vissza múltkori beszélgetésünk tárgyára, az „Elvekre és arcokra”. A következők jutottak eszembe: ez a társaság az – utálom a nemzedék szót –, amelynek műveiben először vált problematikusá valóság és irodalom kérdése (itt ugyan Illyést föltétlenül meg kell említeni, a feleségével együtt írott művében⁵ – a címére nem emlékszem – ezt a kérdést feszegeti) – kinél így, kinél amúgy. A továbbiakban, a precizírozás után azt hiszem, meggyőzőbb leszek – itt van először a *Prae*, hogy mindjárt rajtad kezdem, tudat és valóság kapcsolatán, ott van Sőtér a maga szürrealizmusával, kacsalábon forgó kastélyával, kamarásaival, fellegjáróival, Méliuszaival, Konstantinjaival, – ti kettőtöknél a korábbi művek jelentését a későbbi fejlődés – a realizmus felé, – világossá teszi: – kibontakozás a konvencionális ábrázolásból egy forradalmi periódusban s e forradalom elemeinek felhasználása egy következő higgadtabb s valóságosabb szemléleti módban. Weöresnél nagyjából hasonló, habár nem ily egyértelmű a helyzet, nála párhuzamos a két irányzat: – gondolj a *Túl, túl a hegyeken túlra* egyfelől, s másfelől az *Eidolonra* vagy a *Panyigái* üre, itt gyermeki tisztaság, egyértelműség, báj, közvetlenség – amott teljes elrugaszkodás az értelemtől – íme a fejlődés két „dialektikus” eleme. Thurzó regényei a még próbálkozásszámba menő *Adósságon* kezdve – egy-két megtörést nem számítva, egyenesen vezetnek a *Nappalok és éjszakák*hoz, amely a maga szándékos és tökéletesen megvalósított szürkeségében, a valóban szürkén és színtelenül ábrázolt kisszerűségben általművészi, hogy kikerüli a legtöbb magyar íróra leselkedő veszélyt – Szabó Dezső, Móricz – ezek az írók a valójában szánalmasan középszerű valóságot saját egyéniségük állandó jelenlétével megnagyítják – Szabó Dezsőre nem is hivatkozom, de *Turi Dani* még közeli rokona a népszínműnek, nem ő nagy egyéniség, hanem az író, aki ábrázolja. Thurzó egy illuzionizmustól ment, reális realizmussal próbálkozik – némi kitérőkkel, mint egy-két meseszerű regénye – az egyiket a Franklin adta ki, a másik Görgeyről szól. Rónay verseit ebből a szempontból nem vizsgáltam, regényeit sem, de bizonyára probléma volt számára a valóság kérdése, különben nem írhatta volna meg most megjelent művét, az általam már sokat dicsért, a *Regény és az élet*

⁵ Illyés Gyula: LÉLEK ÉS KENYÉR. (Kozmutza Flóra értelmességi és ösztönvizsgálataival.) Nyugat, 1939.

címűt. Ami Vast illeti, tanácstalan vagyok, de nem hiszem, hogy ő kivétel lehetne. Bóka versei – nehogy megmondd neki – olyanszerű visszahatást jelentenek szándékos szárazságukban, a túltengő líra ellen, mint Thurzó a konvencionális hősábrázolás ellen. Ami engem illet, nekem ugyancsak ez volt a centrális problémám, régebbi regényeimben – *Csibráky, Alvajárók* – egy életstílust próbáltam ábrázolni, amelynek lényege éppen az, hogy nem vesz tudomást, képtelen tudomást venni a valóságról, – a *Tegnapban* – ezúttal teljesen tudatosan és világosan – a folyamatot igyekszem megmagyarázni, amelynek eredményeképpen szükségszerűen egy ilyen welfremd életstílus alakult ki, kultúra és valóság viszonyát vizsgálom a középosztály intézményeiben és életében. Ilyenformán a *Prae* – időrendben is első – mintegy a metafizikáját adja a kérdésnek, más szóval – e cikksorozatban éppen azokból az elemekből bontható ki a további irodalmi törekvéseket, amelyek játéka révén a *Prae* megszületett. Ha mindaz, amit mondtam, vert benned valamennyi visszhangot, még beszélgetünk a dologról, – ha nem, tégy belátásod szerint.

Ölel: Emil

Borsos Miklós

1947. XI. 30.

Kedves barátom Miklós!

Vannak dolgok, amiket még egy írástudatlan kőfaragó is csak írásban közölhet úgy, hogy félreértés ne legyen belőle. Kedves, mondhatom rajongásig kedves leveledre, lehet, hogy én komiszabb leszek e sorokban, de én barátodnak éreztem és érzem magam első perctől kezdve, és így én beszélhetek olyanokról is, amiről irodalmi, vagy közönség sznob rajongóid, vagy akik a Szentkuthy imponálás látszatrajongók nem beszélnek.

Én nem álltam be, soha nem is fogok, természetemnél fogva bálványimádók közé. Téged, nagyszerű, varázslatos egyéniségednél fogva ilyen emberek vesznek körül. Ez természetes. Benned van egy akkora bőség, hogy nem érzed szükségét, hogy távolabb tartsad magadtól ezeket. És elvegyültél velük.

Jól tudom, egészen őszintén írod azt, hogy nem igaz az, hogy „kiszertté” belőlem, de az okokat nem fogadom el. Mert a barátság nem szerelem. Benned van valami, a Te barátkozásod hasonló a szerelemhez, pedig a kettő között azt a különbséget érzem – azt az óriási különbséget, hogy a szerelmet félretolhatják a vad munkád, írás, olvasás, botránnyok, véres számár és a többi. De én ilyenkor a vad munkában, amikor félretol az ember szerelmet és minden mást, akkor elmegyek az egész más területen dolgozó baráthoz, megnézni, mit csinál, elmondja saját izgalmait, és beszélgetnek arról, hogy ez ér a legtöbbet, mert ez nem zavarja meg a munkáját, hanem újabb megerősödést, inspirációt kap.

Úgy érzem, megmérgezett, átítatott a sok hódolat, és nem tudod magad kivonni ebből a légkörből, a csendesebb megnyilatkozású közeledést vagy nem veszed észre, vagy nem elégít ki. Európai Iskola és ehhez hasonló légkör, bár tökéletesen tisztában vagy szellemével, mégis értékesebb annál, semmint előtte benéztél volna csak egyszer is a szomszédban levő csendes barátod műhelyébe, elbeszélgetni az illusztrációkról, vagy mit tudom én, egyszerűen azért, mert a műhelyében az ablakban tengeri kagylók, kék kristályok és vízi kövek vannak, és az üvegtetőn az őszi levelek időnként némán leszánkálnak, és madarak játszanak rajta, és mindez belülről nézve, márványok és kövek, rajzok közül egy egész világot jelent.

Tavaszi rossz napjainkban, mikor néhányszor együtt ültünk valamely kocsmasztalnál fák alatt, azt mondtad, félsz, hogy merevség alakul ki munkáidban. Ez a merevség a napi életedből alakul ki, vagy nem alakul ki. Megvannak a kialakult szokásaid, és ezt egy olyan nagy és intenzív gesztussal éled, hogy már szinte kívülről tudod. Nem próbálsz meg, milyen az, hogy csak úgy begyere hozzám, nem kóborolsz elhagyott uccákban, domboldalon, mintha ismeretlen városban lennél. Ugyanazt a formát kívánod mindég. Ha egyszer egy előadásodon csak húsz hallgató ül, mikor belépsz, nem azt mondod, hogy végre elmaradtak azok, akik legnagyobbbrészt szellemes közbevetett megjegyzéseidet élvezik, hanem otthagysz az a néhány komoly embert. Én viszont voltam olyan Németh László-, Móricz Zsigmond-előadáson, ahol öten voltunk – megtartották. És ha neked annyira szívügyed Shakespeare, akkor *egy* embernek is előadod, mert elég *egy* ember is ahhoz, hogy közöljük mondanivalónkat. Ne érts félre, pillanatig sem akarok semmi mást, csak az én számomra egy-két idegen jelenséget közöltem, ami nem elhidegülést, hanem megértő elhúzódnást idézett elő, épp mert tiszta nagyrabecsülő baráti érzéssel vagyok irántad.

Számunkra, Bubát⁶ is belevonom ebbe, az élet nem mindég habzsoló öröm vagy haláltánc, hogy Téged idézzelek. Bizonyára van bennem is sok hipochonderség, de sohasem „hipohondrizálok”. Számunkra a csendességben is nagy élet van, úgy, mint a tegnapi éjszakában, a nagy nedves csendben. Látszólag nem történik semmi, pedig éppen annyi történik, mint a tűzhányó kitörésében. Ezt Te nagyon jól tudod.

Még egyszer – én Rád nem haragudtam semmiért, mindenkit úgy és azért szeretek, amilyen, de vannak dolgok, amik tőlem idegenek. Számunkra a barátság nem szórákozás, hanem egy benső állapot. Ez jelen van akkor is, ha nem találkozok hosszú ideig barátommal. Létezik, állandóan összefügg életemmel, szellemi érdeklődésem és munkám, napi életem, gondolkodásom világában [...].

És természetesen szidom az istenit, ha úgy látom, hogy marha, de csak azért, mert szeretem.

Te kedves bolond, édes marhám. Miklós – ezt megírtam Neked, mert „Te is éppúgy távol voltál”.

Ölel barátod, a csendes bolond Miklós

[*Verso: Mikulás-rajz alatt*]

Kedves Miklós, e héten minden nap be van „táblázva”, és ezúton kívánok névnapodon jó egészséget, „bort, bűzát, békességet”, amiből, tudjuk, az első az, amit valahogy megkapunk.

Ölel Miklós

Kállai Ernő

Művészettörténész, kritikus. Éveken át Moholy-Nagy Lászlóval együtt dolgozott Berlinben Walter Gropius, a Bauhaus körében. Sz. barátjaként több írását lefordította németre.

1949. I. 13.

Kedves Szentkuthy,
nem tudom, otthon talállak-e, ezért biztonság kedvéért előre írásba foglalva is közlöm veled a következőket:

⁶ Borsos Miklósné Kéry Ilona.

Kelemen Emiltől hallottam, hogy szoktál könyveket venni. Mármost nekem, sajnos, sürgősen el kell adnom néhány szép művészeti könyvemet. hátha akad köztük olyan, amelybe „beszállnál”. Ezekről van szó:

1. *L'art catalonien. IX.–XV. siècle. Cahiers d'Art* kiadása, nagy albumformátum, 341 reprodukcióval. – 200 Ft.

2. *Les arts primitifs français – Art mérovingien, art carolingien, art roman.* Nagy albumformátum. – 170 Ft.

3. Otto Fischer: *Chinesische Landschaftsmalerei.* Kurt Wolff Verlag, 1923. 63 képes tábla. 100 Ft.

4. Ernst Diez: Shan Shui. *Die chinesische Landschaftsmalerei.* 1943. 68 képestábla, szöveg közti rajzok + 1 színes. 100 Ft.

5. *Die Spätmeister des japanisches Holzschnitts* (Sharaku, Hokusai, Hiroshige). 52 képestábla + 10 színes tábla. Otto Lorenz Verlag, Wien. 120 Ft.

6. *Rembrandt összes rézkarcai* (Meiser der Graphik, B. L. VIII.) 341 repr. 120 Ft.

Ha vennél valamit e könyvek közül,⁷ légy szíves, értesíts. Nem leszel holnap, péntek de. az Árpád gimnáziumban? Én a közelben lakom, a Kiscelli utca 76.I.2-ben. Nem jöhetnél el hozzám? Esetleg átmennénk a szomszédba a „Kenyeres pajtás”-ba egy pohár borra, ott el is beszélgetheténk.

Megbocsáss, hogy így rád rontok, de minden kötél elszakadt, és ég a ház.

Válaszodat vagy holnap látogatásodat kérve üdvözl

Kállai Ernő

1949. I. 15.

Kelt Óbudán, a Kenyeres Pajtásnál, 1-2-3. kupica kisüstinél, az Úr 1948. esztendejében. januárius 15-én.⁸

Hát szervusz Te nagy ember, akivel végre remekül összekerültem. A fene egyen meg, nehogy megszeresselek. De fenemód irigyellek is, mert két ilyen kedves nő van körülöttem. A vízilényről most már pontosan tudom, hogy ő Sellő. Mondd meg Sellőnek, hogy amíg élek is bánom, hogy nem csókoltam meg tegnap, noha pedig olyan édes, kívánatos, torkos szája van. De nem voltam megberetváló, és ennek következtében olyan félszeg és bátortalan voltam, mint egy gimnazista. És aztán, csak utóbb döbbentem rá részeg fejemmel, hogy Sellő úgy eltűnt az előszobában, mint a kámfor. Hát illik ez? Úgy faképnél hagyni az öreg Ubult, mint Szent Pál az oláhokat?!

Ám hogy lássátok, kivel van dolgotok, sürgősen közlöm: mához egy hétre, tehát január 22-én, szombaton este vacsora után találkozunk Folly Róbertnél, zenét hallgatni. Örömet benne van a Robicsek, és vár benneteket okvetlenül. 8–¹/₂ 9 óra között legyetek ott, mind a hárman. Verpeléti út 14, földszint 1. A Móricz Zsigmond körténnél kell leszállni, a Verpeléti út onnan indul. Majd kérni fogjuk Follyt, hogy a XV. századbeli dijoni mise-éneket adja elsőnek (jó?), aztán Couperint, Purcellt, Byrdöt, Händelt,

⁷ Sz. M. könyvtárában megtalálható ezek közül: LES ARTS PRIMITIFS FRANÇAIS, melyben bejegyzés tanúskodik arról, hogy a könyvet K. E.-től vásárolta.

⁸ Sz. M.-né jegyzete a borítékon: K. E. tévesen írt 1948-at.

Bachot, Mozartot és egy kis Alessandro Scarlatti-áriát (gyönyörű!!!). Benne vagytok? No és persze Vivaldit. És ha bírjátok, Gluck *Orfeusát*. Micsoda program! Meg lehet örülni.

Te Miklós, nem tartogathatnál otthon állandóan valami kisüstit? Az a gyanúm, hogy én a jövő hét folyamán egyszerre csak beállítok, böngészni. És akkor jó volna egy kis lelki beöntés. Látnod, megfedekeztem róla tegnap, hogy Picasso *Éjszakai halászatát* megnézzem. Hiába, részeg voltam. Te viszont valóban fantasztikusan bírod az italt. Alle Achtung. Öllelek. Csókoltatom Dollyt és a Sellőt, teljes hódolattal.

Ubul

1949. II. 12.

Kedves Miklós,

S.O.S. megint itt a balhé. Tehetnél-e hétfő délutánra csodát, amikor ügyis dolgod van a gimnáziumban, mégpedig épületes dolgod? Ha nem megy az egész, talán egy része? Légy szíves. Előre is kösz. Kézcsókom Dollynak és Magdusnak.

Öllelek

Ubul

1949. II. 22.

Kedves Miklós,

fontos híradás, jegyezd föl, kérlek a naptáradba: március 6-án, vasárnap este vacsora után ½ 9 órakor találkozás és zenehallgatás Folly Róbertnél. Okvetlenül legyetek ott! Már megbeszéltem veled, hogy az *Orpheus* is műsorra kerül. Örömet vár benneteket. A napokban egyébként igyekszem beállítani hozzátok a szonett-tanulmány teljes kéziratáért.

Öllelek. Kézcsókom Dollynak és Magdusnak.

Ubul

1949...

Te Miklós,

a Hölderlin-tanulmányod⁹ megrendítően szép. Istenbizony, a végén majdnem könnybe lábadt a szemem. Ezt a tanulmányt *csak* én fordíthatom le németre, a fene essen beléd, megint behúztál a csőbe. Ez a Hölderlin, kivált a *Hyperions Schicksalslied*ben (amit idestova 25 év óta imádok) rettentően saját magamra eszméltet. Most, hogy a tanulmányodat (mely jelentősen felülmúlja még a Shakespeare-szonett tanulmányt is)¹⁰ olvastam, megint eszembe jut, hogy 1920-ban írtam egy, az egész emberi történelmet és szellemi vívódást tanulságképpen leszüretelő tanulmányt, ezzel a címmel: *Ewige Wanderschaft*.¹¹ Az istenit neki, nem jelent meg sehol (noha az öreg Dietrichnek igen tetszett), és a kézírata ott veszett Berlinben, a 15 éven át gyűjtött, összes remek művészeti könyveimmel egyetemben.

⁹ Sz. M.: HÖLDERLIN. In: *Ezüstkor*, 1943. június; Sz. M.: MÚZSÁK TESTAMENTUMA. Magvető, 1985. A levelet K. E. 1949 elején írhatta. A tanulmányt lefordította, és erről hosszú, német idézetekkel teli munkalevelet írt 1949 júniusában.

¹⁰ Sz. M.: SHAKESPEARE SZONETTJEI. Ford. és bev.: Szabó Lőrinc. In: *Válasz*, 1949. márc.–ápr.; ill. MÚZSÁK TESTAMENTUMA. Magvető, 1985. K. E. ezt is lefordította németre.

¹¹ ÖRÖK VÁNDORÉLET.

Szóval lefordítom ezt a tanulmányt, ha addig élek is. A fene egye meg: most ez gyötör: nem híg velejű-e az én Picassóm ehhez a tanulmányhoz képest? Mert hiszen: iszonyatosan nagy gondolat-orkeszter-szóban zeng a te tanulmányodban. Azt hittem eddig, hogy az én Picassóm is sokszólamú írás, de most, a Hölderlined után úgy érzem, hogy nagyon is vékony, egy húron játszottam végig. Rettentő, ahogy Hölderlin kapcsán a költészet, a művészet legeslegvégső dolgaira tapintasz. Egy söntésben írom ezeket, nagyon elgondolkodva, noha pedig ez alatt az idő alatt inkább pénzért kellett volna futkosnom, mert megint teljes a Pleite.¹² De bánja a fene. Ez az általad felidézett Hölderlin – és szellemmámor és magamra-ismerés minden pénzt megér. (Csak így kérek, türelemmel, mert lehet, hogy 4-6 hét is beletelik, amíg a tanulmányt lefordítom.)

That's all. C'est tout. Még csak annyit, Dolly tegnap nagyon csúnyán kibabrált velem. Miért? Azt akarja, hogy komolyan belebolonduljak? Azt üzenem neki, hogy az Isten pofozza meg. Schluss.

Igaz rokonlelkemből öllelek

Ubul

Sürgősen kölcsönkérem tőled Hölderlin verseit! Nem hoznád el, amikor az iskolában órád van? Ha nem vagyok otthon, add le a házmesternek. Előre is kösz.

Kunszery Gyula

Költő, irodalomtörténész, újságíró. Szentkuthy Miklós tanártársa volt az óbudai Árpád Gimnáziumban 1939–1948 között. Szentkuthy sokat emlegette és nagyra becsülte nyílt, őszinte természetéért és a hitleri időkben tanúsított politikai bátorságáért.

1954. XI. 15.

Kedves Miklóskám!

Kriszta a tanúm rá, mert elmeséltem neki másnap reggel, szóval szerdáról csütörtökre virradó éjjel a következőket álmodtam. Van egy Tóth Péter nevű öreg haverom, az a valóságban ny. ügyész és hajdani vívó-olimpikon. Az álomban viszont a Józsefvárosi-templom plébánosa volt (valójában protestáns). Nővéremék elküldtek hozzá, hogy váltsam ki a házassági levelüket. Ott ült a plébánia-hivatal íróasztala mellett fehér mise-ingben, s egy kisfiúval tárgyalt valamiről. Odaköszöntem neki: „Péterkém, most hivatalos ügyben kereslek”, de ő rám se hederített, a gyerekekkel foglalatzkodott tovább, azt magyarázta neki, hogyan kell írni egy új típusú íróttal, s egy fehér papírlapra ezt írta le: „Miklós”, de már az M.-nél el is pacázta az írást... Én mindjárt abban sejtettem az álom jelentését – lehántva róla minden járulékos elemet, – hogy Miklóssal valami baj lehet. S mikor este későn hazavetődtem, avval fogad Kriszta, hogy értesítés érkezett Édesapád haláláról.

Én nyomban felemeltem a telefonkagylót – nem ezt a fekete recsegőt, hanem azt a másikat – és belekiabáltam: „Atyikám, fiatal vagy és okos!” – S az az érzésem, hogy meghallotta. És mosolygott. Hiszen Ott már valószínűleg csak mosolyognak az effajta gyarló, földi, emberi érzélgősségeken és félszegségeken.

Emlékszel, legutóbb arról vitatkoztunk, – Te tagadtad – hogy az emberben a halhatatlanságot igénylő transzcendentális ösztön van olyan erős, mint a lét- és fajfenntar-

¹² Pleite: csőd.

tásé. Nos, akkor nem hittem volna, hogy ilyen hamar, ilyen szomorú s ilyen személyeskedő érvel siet elméletem támogatására a kegyetlen Végzet. Mert azt hiszem, hogy csak a sír szájánál lehet igazán érezni állításom igazát, ilyenkor az a bizonyos ösztön elemi erővel dörömböl a tudatunk falán, és szerintem – minden Nyekraszovval ellentétben – itt, a halálnál van a vallás végső gyökere. Mert az elementáris erők félelmétől megszabadíthat a tudomány; a nyomorúság közepette reménykedni lehet abban, hogy támad egy új Spartacus, Dózsa vagy Lenin (vagy Horthy Miklós), még betegségek esetén is lehet bizakodni a természeti erőkből. De a Halálnál nincs más megoldás, mint hinni Istenben és a túlvilágban.

És egymást – az itt-maradottakat – még jobban szeretni! Ne haragudjál a sematikus „üzemi” hasonlatért, de ha egy kazán összedől, akkor a többi, még üzemképes kályhákban kell jobban felszítani a tüzet, hogy ne csökkenjen a környezetben az a szeretet-meleg-hőfok, ami nélkül nem lehet és nem is érdemes élni.

Az értesítést megkésve kaptuk. Vagy a későn-feladás, vagy a téves címzés következtében (Hol van már vagy még Kettőskereszt-utca?). És így a temetésen nem tudtam megjelenni.

De ez nem is lényeges. Majd egyszer egy késő-tavaszi vagy kora-őszi napon kísértünk együtt Atyi sírjához, ott elimádkozunk egy Üdvözlégyet, vagy elmormoljuk magunkban Csokonai háttorzongatóan szép költeményét az elmúlásról és átalakulásról, ott hagyunk pár szál virágot, és azután beülünk a Szürke Csacsiba (úgy emlékszem, így hívják a közeli kocsmát), és „megtoroljuk” az öreg-úr halálát. Te tudod legjobban, hogy ez nem kegyeletsértés, hanem nagyon is kegyeletes szertartás.

Egyébként is: idestova már több rokonom, ismerősöm van a Farkasréti-temetőn belül, mint kívülről, s így ha kísértálok oda, olyan, mintha egy népes társaságba mennék.

Persze, közben még találkozni fogunk személyesen is, ha majd túl lesztek az első napok nyomasztó nehezen.

Addig pedig Miklóskám, íme ezúton beszélgettünk el egy kicsit Veled, Édesanyádnak add át kézsókunkat, Dollyt csókoljuk. Marionnak gondolatban felemelem az iskola-füzetét:

Gyulácska

Balaton-Öszöd, 1959. VIII. 8.

Kedves Miklós!

Régóta tartozom Neked ezzel a levéllel, hogy ti. hálásan megköszönjem dedikált művedet,¹³ de egyrészt nem akartam csak úgy zsákban macskát megköszönni, másrészt csak most, rövid szabadságom alkalmából tudtam annyi időt szakítani, hogy a könyvet valóban végig is olvassam. (Sajnáltam, hogy mikor elhoztad, nem találkozhattunk.) Elolvastván a könyvet, nem kongó frázisként fog hangzani az elismerés, amely tömören ebben sűrítendő: irigylésre méltó az a fantasztikus gazdagságú írói tehetség, amelynek még a kisujjból kirázott mellékterméke is ilyen mély értelmű művészi alkotás. Az volt a szándékom, hogy írok is róla a *Vigiliában*, de erről le kell mondanom, mert a könyv felszíne olyan, hogy a mi olvasóközönségünkkel nehezen lehetne megértetni, hogy itt jóval több van, mint a késői középkor s így természetesen az egyháznak is sza-

¹³ Sz. M.: BURGUNDI KRÓNKA. Magvető, 1959.

tirikus ábrázolása. A krónikázó klerikust idézem: „hogya valamilyen jelenséget látunk a világban, ne elégedjünk meg a felület megfigyelésével és a legszembeötlőbb külső jegyek leltározásával, hanem hatoljunk a homlokzatok mögé...” Hát én hatoltam is, de az átlagolvasó erre nemigen képes. Én jól tudom, hogy a *Burgundi krónika* nem *csak* középkor; és hogy nem csak akkor, azokkal és azok révén történt minden *nem* úgy, ahogyan kellett volna, illetve kellene; no de ezt meg veszedelmes lenne nyomtatásban elemezni, fejtegetni – mindkettőnkre. Persze ne hidd, hogy valami túlzott önteltség beszél belőlem, amikor így szembeállítom magamat a többi olvasóval, s elkülönítem magam tőlük. Korántsem. Teljes tudatában vagyok helyzeti előnyömnek, annak ti., hogy szerencsém van személyesen és közelről ismernem e mű íróját, s ez az, ami lehetővé teszi számomra az alaposabb megértést. De hát ezzel pedig nem illik elhencegni egy hivatalos kritikában, s így hát mindenképpen meg kell elégedned a *Burgundi krónika* reflexiójaként ezzel a pár írott sorral, – no meg az alkalomadtán személyes csevegéssel.

Hogy pár sort magunkról is írjunk: az *Új Ember* kibérelt nyárára itt egy balatonparti villácskát, s tíznapos terminusokban váltakozva nyaralhatnak itt a vállalat alkalmazottai; mi családostul július végén jöttünk ide, s a jövő hét elejéig maradunk. Előnyei az akciónak, hogy nem kerül semmibe, s a vállalat furgonján háztól házig szállítanak (ez különösen Kriszta szempontjából kedvező). Hátrányról nem is beszélhetek. Legfeljebb az időre panaszkodhatunk, de erről nem a vállalat tehet. De már az is erősen javuló tendenciát mutat, sajnos idestova „post festa”.

Közelünkben nyaral Szerb Antalné, aminek az az előnye, hogy sok érdekes irodalmi világi pletykáról értesülhet révén az ember. Nemrég vendégségben volt nálunk Sőtér, s ő mesélte, hogy W. J.¹⁴ Almádiban evezés közben majdnem belefúladt a Balatonba. Csak majdnem. A Balatonnak úgy látszik jobb ízlése volt annál, semhogy elnyelje. Egyébként az egész kulturális vonalon erős balratolódás észlelhető. Mondd már. Megszoktuk. No de most már nem fárasztalak tovább kusza soraimmal (apropos, kuszaság! – jó bor is van errefelé!), és búcsúzom Kriszta nevében is. Mindkettőtöknek kellemes nyári időtöltést kívánva – üdvözetlet, csókot, kézcsókot küldve (kitől kinek mi dukál). Mi van Goethével?¹⁵

Gyulácska

Ui. Kedves Miklós! Ez a téma „egészen más lapra tartozik”. Felesleges, hogy belekerüljön netán kiadandó „gyűjteményes levelezés-kötetünkbe”. Tehát könyved megjelenésének azért is örültem, mert ennek révén bizonyára végleg kievickéltél az átmeneti anyagi zavarok veszély-zónájából. Ennek feltételezése viszont felbátorít arra, hogy előszerénytelenkedjem az arra való emlékeztetéssel, hogy 200.– forinttal még „jösz nekem”. A 400-nak a felét kaptam meg az első „zsákmányolás” alkalmával, amikor véletlenül összetalálkoztunk a Belvárosban. A többi sem sürgős, hiszen addig az enyém, amíg nincs nálam. Csak éppen a „clara pacta” kedvéért említettem, hogy a „bona amicitia”-t semmi félreértés se zavarja, és sietve le is zárom a témát, feltételezve, hogy nem haraxol meg érte,

I. m. f. Gyulácska

¹⁴ Feltehetően Waldapfel József (1904–1978) irodalomtörténész, egyetemi tanár.

¹⁵ Sz. M.: ARC ÉS ÁLARC. GOETHE ÉLETFREGÉNYE. Magvető, 1962.

Szentkuthy Miklós – Vas István

1973. január 29.

Édes jó Pistám!

talán hallottál valahol arról, hogy immár majd egy éve lefordítottam Joyce *Ulysses*t. Fordítás közben a benne levő verseket (mondjuk nagyjában a „szürealistább” jellegűeket) magam lefordítottam. De maradt kb. 60 sor – lefordíthatlanul. Bár elég képzelőerővel rendelkezem (lehet, hogy már ez is képzelődés...), nem tudtam mást elképzelni, mint hogy ezeket a sorokat CSAK TE fordíthatod le. Erre most szeretettel, nagy hállával „ünnepélyesen” és baráti csókkal megkérlek, – ettől a kívánságomtól persze a lektorátus és a kiadó is el vannak ragadtatva. Tudom, tudom elfoglaltságodat (Hölderlin, önéletrajz, versek stb. stb. stb.), de talán ez a 60 sor (bocsáss meg szerénytelen, de vad óhajomért!) – egy hónap alatt –, beszűrhető lenne opusodba. Még egyszer nagyon kérek rá, piros szívvel biztosítva Téged, hogy ha nincs módod vágyálmomat teljesíteni, ölelésem éppoly megértően szoros marad nyakad körül, mint most és mindörökké. (Telefonom: 364-169). Pirit – VIII. *Orpheusom* egyik Főihletőjét – karácsonyi és húsvéti szívcsengő szívlármával kézcsókolom.

Miklóstok

Illyés Gyula

1974. IV. 4.

Kedves Miklós,

Ma reggel kaptam meg az *Ulysses*t. Első olvasmányul tettem asztalomra. De nem állhattam meg, hogy ízelítőül ne igyak belőle egy nagyot. Így máris a köszönetem mellé szívbéli gratulációm is küldhetem. Csatlakozva a véleményekhez, melyeket eddig is hallottam: mesterteljesítmény!

A magyar nyelv Múzsájával együtt szeretettel ölellek

Illyés Gyula

Örkény István

1976. XII. 6.

Kedves Miklós!

Nem tudom a telefonszámodat. (Az enyém: 858-517-re változott). Azt sem tudom, mond-e neked valamit egy esetleges József Attila-díj. Nekem azonban jólesik elmondanom a körülményeket, hátha egy kis örömet okoz.

Ennek a lebonyolítása az, hogy az írószövetségi titkárság (aminek nem tudom, miért, tagja vagyok) 15 író-t javasol a választmánynak, mely aztán szabadon hozzáír, töröl, és titkos szavazással választja meg azt a 15 nevet, akit fölterjesztünk. (Hová? Ahol döntenek.) A titkárságon én mondtam ki először a neved, mindenki helyeselt, és a választmány ülésén a jelenlévő 32 író 32 szavazattal hagyta ezt jóvá, amire alig volt még eset. Az utánad következő (úgy emlékszem, Csurka) csak 26-ot kapott.

Írom ezt azért, nehogy a Nagy Magányosnak véld magadat, hanem érezd mindannyiunk tiszteletét, szeretetét, elsősorban persze e sorok írójáét, aki pályád kezdete óta látja benned minden idők legnagyobb prózáíróját.

Dollynak kézcsókom, téged barátsággal köszönt

Örkény István

Szentkuthy Miklós – Miháltz Pál

1981. IV. 11.

Édes, jó Barátom, drága Palim-Pálom!

Kevés olyan kedves értelmes, lírikus, szerető, szenvedélyes és elégikus levelet kaptam életemben, mint Tőled, – szégyenletesen szegényes viszonzás, mikor (valóban) óriás-naplómból elküldöm Neked azt a passzust, melyet képeid hatása alatt (*Orpheus*-művem IV. és V. kötetének írása közben) körmöltem és véstem:

Szerettem-e szebbet a bolond nagy természetben, mint a napraforgókat? Ha emlékezetem nem csal: mintha a *Prae*-ben (1934) is, a könyv legelején napraforgókról írtam volna; elvégre a második kiadásban is utána nézhetnék, de utálok magamat olvasni (afféle „rom-eltakarítás...”). Miért írom a Nagytermészetről, hogy „bolond”? ezer oka van ennek, de most csak *egy* okot jegyzek fel: a Nap az élet, a hajnal, a vegetatív Éos (a mitológiában is) és ugyanakkor ez a drága, robbanó, parádés Aurora és Hélios-Virága: már magában hordja a mulandóságot, hervadás-drámákat, pusztulás-tragédiákat, – erotikus tárulkozás és Innata Nirvana mindig ikreként szólják a maguk paradox kétszólamúságát a világban. Miháltz Pál és én – *egy*. Olcsó vagy jobb minőségű úgynevezett „egzisztencializmus” és a desperáció fekete méhében születő „valahol, valahol mégis (?) tavasz...”

Mérhetetlenül undorodom, utálkozom, röhögök és ásítva unatkozom a múltörténet, műkritika esztetizáló frázis-katafalkján, gané-galacsin hajtogatásán, eszelős szó- és zsargon-fétisizmusán, de talán (csuda egy véletlen), nem is olyan különleges rondaság, mikor valaki „lírai konstruktivizmus”-ról írt Miháltz festészetével kapcsolatban. Itt Miháltz és én újra – Egy. Mert tele vagyok érzéssel, indulattal, szenvedéllyel, szomorúsággal, rekviemmel a Keats-költő versével: Az *Őszhöz*, tele vagyok a Létezés totális érthetlenségének (tán értelmetlenségének?) tudatával, ami bomlasztó, rothasztó, feloszlató, anarchikus alaktalanságokra csábító dolog, – és? és? és? Mégis (Miháltz!) rendet, szerkezetet, kompozíciót, egyensúlyt akarok, – szép, palotás szimmetriákat, arányokat, a Styx és Acheron cineráris tájain. Nem vagyok-e Miháltz Pállal és Goethével utazó, aki grand-guignol és neuro-mély romantikát igyekezett egy életen át a hellenisztikus aranymetszésekkel, Canova-klasszicizmussal egyesíteni? Teuton Faustot gréciai Helénnel? Walpurgis-éjszakát az Égei Tenger reggelével? Káoszt a Renddel?

Nekem Szentendre óriási élmény volt, amit az tett ragyogóan lehetővé, hogy *sem-miféle* művésszel, művészteleppel, zsenikkel vagy sznobokkal *nem* találkoztam. Ezért tudtam a *Művészet* folyóiratban Vajda Lajos Szentendre-„értelmezéséről” rokonszenvvel írni.

Kapuk, kapuk... Bizánc, falu, egyszerűség, élet kapuja, halál kapuja, érzékies ívek és formák, szinte totemeim voltak a nép, a paraszt, a rom, a mulandóság, a *nem* diadalívek és nem Titus-humbugok. Nincs az a szexuális gyönyör, mely Miháltz színeinek, faktúrájának, feketének, halálaranynak, álomtapétának, láb-zöldnek, ősz-mézgának, ősz-olajnak érzékies hatását pótolhatnák. Sereg divat-absztrakt képet elvből, ösztönből utaló, de ha érzékies, *vad színei* vannak (vagy autumnálisak) *szenuálisan* –, pillanatnyi-lag füttyülve arra, hogy értelmes vagy értelmetlen dolog ez –, szenuálisan kéjelgek bennük.

Feszület... Egész Orpheus művemét átjárja hit és hitetlenség, mítosz és ráció, lobbogó metafizika és dezillúziótól lógófarkú fizika, katolicizmus és agy-parázna eretnecség

harca (most már nem is nagyon harcolnak, – „békés együttélés”...) Most: Miháltzzal (tévedek?) a Feszület előtt megint iker-egynek érzem magam, – itt a *szenvedés* iszonyatosan felfoghatatlan tényéről van szó.

Miháltz – Miklós – a madárijesztő és a Crucifixum azonossága, ugyanakkor kétféle szétfutása, rongyok horror-babájában is ott az Isten (oly érdektelen, hogy valaki hivatalosan theista vagy atheista...) és a keresztfát is reménytelen bábjátéknak érezzük.

Óbuda eltűnése... 1939–1945, a világháborút ott éltem át. Egyik legkedvesebb barátom, a legjobb magyar kritikus, Halász Gábor Óbudán élt. Másik jó-jó barátom, Káljai Ernő műkritikus Óbudán élt. Egyik főszerezőmmel óbudai kocsmakertben találkoztam. Ősz volt, a levelek szokásos halálkaméleon halálszínessége, vad szelek surrogása, színfoltok, vonalak, kék fa, vörös fal, alkonyat memento mori koloratúrája, újra vörös foltok, újra kék látomás fénytkeresés – soha, soha (objektív vagyok, nem hirtelen-hü-lő hülye-hisztériás) *színek* Isten legnagyobb ajándéka, mondá Chesterton – ilyen érzelmi felfordulást nem idéztek fel bennem, – *így* festenek, ha festenek, – milyen fájdalmasan különös, hogy Miháltz Pálnak leghalványabb sejtelve sincsen, hogy valaki (Miklósa) az ismeretlenség távolában zsigerei VIG zsugorodásával kéjeleg a Melankólia, a temető pasztell-puha, viasz-nehéz pávatollaiban.

És újra ő, és újra én, és újra képek: pecsétviasz olvadása plusz mértan Archiméd és Pythagór-kövei és szögletei és (ez másik *nagy* témám Miháltz Pállal kapcsolatban) – egy *szűk*, *szűk* világban és világból ki tudja fejezni a Mindenség szomorúságban dúskáló prizmatikus komponenseit, – *nagy* tanulság és figyelmeztetés (fenyegetés?...) ez nekem, aki kócos-barokk opusomban *minden* virágot, Istent, csillagot, kristályt, történelmet, állatot, múltat, jelent, művészetet, lélektant, matézist, divatot, *sexus ultimust* stb. ki akarok fejezni (Catalogus Rerum): nem vagyok tulajdonképpen *nevetséges* Miháltz szélrózsás mikrokozmosza mellett?

Úgy tudom, ha jól tudom, Miháltz Pál a 20. század leghaladóbb elveinek hitvallója és harcosa. Ez mindenképpen jó, de különösképpen akkor jó, ha szeretetből, részvétből, virágok, falak, fák, bizáncok, kapuk, Holdak és Napok bukása és *koloratúrás* esendősége fölötti fájdalomtól születik. Akik agonizáló napraforgókban szofoklesznél aischyloszibb tragédiát látnak (in colora! in colora! *Forma e Colore* füzeteim...): azok a *szenvedés* keresztyét (száz év előtti Volga-bárkákat vontató...) viselő *embereknek* is – a *leghi-telesebb* szív-okokból – bizonyára a legnagyobb JÓT akarják.

Vajon találkozom-e az életben (találkoztam! *Első* élményem egy rajza vagy metszete volt Borsos Miklós szobrász lakásában 1947 táján) Miháltz Pállal? Meg tudom-e értetni vele, hogy sok szomorúsága (túloznék?) azáltal, hogy „forma e coloré”-vá magasztosult (*színeid*: heroinom, hasisom): bebizonyosodott, hogy a Lét gonosz gyászmaszkja mögött a végső ok és a végső cél mégis JÓ? (*Orpheus* IV. vagy V. kötetében egy piktor modellje Miháltz Pál legyen).

1981. január

Édes Barátom, bocsásd meg, ha ez a felületes napló-jegyzetem távolról sem közelíti meg műved pontos definícióját, és nagyon is önző módon szubjektív, – próbáld szeretni e torz skiccen keresztül is leghűségesebb

Szentkuthy Miklóssodat

Juhász Ferenc

Budapest, 1982. I. 19.

Kedves Géniusz Úr!

Kedves Miklós!

Nem is Pápa! Nőpápa Egyáltalán! Undsoweiter Kanpápa. Kellene két kantáta!
No, nem bolondozok! Édes Miklósom! Két ünnep kér tiszta szót. E tiszta szavakra kérek. Egy: *Illés Endréről*. Kettő: *Arany Jánosról*. Bandi júniusban lesz nyolcvan éves. Arany János száz esztendeje halt meg. Miklós! Írj róluk! Kérlek minden szeretetemmel. Mert Arany János, e zárt világegyetem-örület, e nyitott tiszta-tiszta bánat, ez az öldöklő szelíd gyász, ez a Magyarországra dőlt sírás, ez a könyörtelen fehér jaj: hatalmas szavakat kér! S a tiéd azok!

És Illés Bandi? Szava és irodalom-szolgálat: most kötelessége Róla szavunknak.

Édes Miklósom! Ugye írsz? Valamit, akármit.

Az Illés Endréről szóló: március végéig kellene.

Az Arany Jánost-mondó: augusztus végéig.¹⁶

Befejezésül: mikor láthatunk Benneteket?

És lesz-e újabb Szent Orpheus-rész? Mert várom.

Millió kézcsók és milliárd ölelés: Feri

Szentkuthy Miklós – Varga Domokos

1982. V. 15.

Drága Dombi! Mi az, hogy „Dombi”?! Hegyi! Alpesi!

Életem állandó, kísérő örömenéje, hogy könyveidet nekem mindig elküldöd,¹⁷ – közben alig marad belőlem valami, olyannyira szétrág a legsárgább irigység: *hogy* lehet valaki olyan ezeroldalú, mint Te (99 klapoccal, emeletes ágyakkal) = vízi könyvek, erdő-könyvek, históriás és literáris könyvek dübörgő vízése buta fejemre, – CSODA VAGY! Amellett jóság, szeretet, humánus, humor és bölcs, fölényes türelem!

– Finnek, finnek... Három emlékem van.

Egy = 1919–23 táján az I. ker. Werbőczy-gimnáziumban Bán Aladár volt latin tanárom, eszelősen (naív sovinizmus? agglegény-hobby?) ugorkodott örökké a finnek körül, modorai bizony sok kacagató „tic”-kel voltak spékelve és tűzdelve, ugrattuk is bőven.

Kettő = az Egyetemen (1928 táján) magyarból középvizsgáztam, a nyelvészet professzora törpe mongol gnóm Szinnyei volt, őrzöngve utáltam a volapük, zürjén, oszttyák stb. szar makogásokat és fonetikus írást, meg is buktam a nyelvészeti vizsgán, bár Bán tanár úr (elmentem hozzá) lefordított nekem egy „Kun isä lampun osti” című novellát (hogy oda ne rohanjak...) –

Három = mikor 1941–42 táján olvastam a Vikár-féle *Kalevalát* egy kiskocsmában, – az ilyesmiről, – *Hegyi*-kém ne alkoholfreies Restaurantok jussanak eszedbe, hanem a Kánai Mennyegző, ahol az Úr Jézus igazhitű protestáns bort varázsolt, eretnek katho-

¹⁶ Sz. M.: REALIZMUS AVAGY VÁDIRAT A SORS ELLEN. *Új Írás*, 1982. 6. sz. (Illés Endréről); LEGMODERNEBB, LEGMAGYARABB. *Új Írás*, 1982. 10. sz. (Arany Jánosról.)

¹⁷ V. D.: FINN TESTVÉREINK. Kozmosz, 1982.

likus vinkó helyett, – ebbe a kisvendéglőbe állított be egy biciklis rendőr + honvéd + valami¹⁸ is + bébi-tűzoltó és → engem, mint középiskolai tanárt: légoltalmi segédszolgálatra cipeltek a várbeli légvédelmi tüzérség (= a *mellé-* és *félrelövés* felejtethetlen olimpiai bajnokai...) Főhadiszállására...

„Szerelmed, Suomi” – ?

Szerelmem: Te Nagyhegyi!

Mindezt véste: NIKOLAJNÄN SZENTKÄJTLINNEN

Juhász Ferenc

1983. III. 29.

Kedves Miklós! Drága Orfeusz-Atya!

Énekes kéri Énekesét: húr-pengetésre, szív-tisztító Dalnoki Dologra!

Írásra: Babits Mihályról!

Fájdalmad ha volt: temesd el!

Örömed ha van: virágozzon!

Úgyis egy földben rohadunk majd el. Magyarország-földben!

Okos, okos, okos szavad kell!

Páfrányos, csillagos szavad kell!

Örvénylő virágzásod!

Nincs annál szebb, mintha arról beszélünk *tiszta szóval*, aki nem szeretett minket!

Keményebb visszavágás!

A szelidséggel!

A szelíd világegyetemmel!

És elhallgat az Isten, ha a világegyetem kezd beszélni!

Hát beszélj, drága Barátom!

Öllelek milliószor, kézcsókom Asszonyodnak: Feri

Az írás szeptember 1-ig kellene.¹⁹

Szentkuthy Miklós – András László

1983. XII. 14.

Édes, jó András Laci Barátom, hála, öröm kísérte, kíséri november 12. óta pompás könyvedet²⁰ – Irántad érzett intellektuális vonzalmamon és legőszintébb szeretetemen mit sem változtat sordino-lucifero kérdésem = MI A FENE rejtélyes Madáchban és *Az Ember Tragédiájában*? Számomra: lélektani, biológiai, szociológiai, történelmi, életrajzi stb. szempontból minden szinte ásíttatóan világos, evidens Formule-mäßig, verklubanale... Persze ez a sottogó (tán = von Fachkenntnissen unbetrübt...) véleménykém: mit sem változtat a sci-fi-krimi-zált Madách-portréd irodalmi remeklésén.

Csók: Szentkuthy-Pfisterer Miklósodtól!

¹⁸ A levélben itt egy horogkereszt rajza.

¹⁹ Sz. M.: SZENT ORPHEUS TALÁLKOZÁSA SZENT MIHÁLY ARKANGYALLAL. BABITS MIHÁLY SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJÁRA. *Új Írás*, 1983. 11. sz.

²⁰ A. L.: A MADÁCH-REJTÉLY. Szépirodalmi, 1983.

Lakatos István

1985. II. 25.

Drága Miklós!

Ugyancsak megkésve köszönöm meg vaskos kötetnyi *Fejezetedet*²¹ (múlt évben befüttött még) – kiderül belőle, huszonevés korodban zseniális voltál már; fene a korviszonyokat, hogy az irodalomtörténet ezt öregkorod delén fedezi csak föl. Még jó, hogy vagyunk néhányan (s ez a néhány számít: nem a kézikönyvek és készülők Összefoglalók), akik ezt mindig tudták Rólád.

Kamatoztassuk felismerésünket a gyakorlatban most.

Hajdani folyóiratunknak, az *Újhold*nak és a köré csoportosult társaságnak fölfelé futó csillaga lehetővé tette számunkra, hogy újra indítsuk ezt a vállalkozást. Nem havi sajtótermék formájában, hanem évkönyvként. A Magvető följánlotta, hogy évente mondjuk két kötetet, *Újhold-évkönyv* címen szerkesszünk meg, és töltsük meg egyrészt a mi munkáinkkal, másrészt a nagyra becsült barátaink remekműveivel. Ívszám hozzávetőleg annyi áll évente rendelkezésünkre, mintha tizenkét folyóirat-számot hoznánk ki. Egy-egy kötetünk így 6-700 oldalt tehetne ki. A szűkebb szerkesztőség: Nemes Nagy Ágnes, Lengyel Balázs és én, a tágabb: Ottlik, Mátyás, Szabó Magda, Lator, stb. Általam üdvözlöttek mindnyájan s kérnek föl, tisztelj meg bennünket közreműködéssel.

Elsősorban érdekes, jó esszét szeretnénk Tőled. Esszét, pl. az angol esszéről, Eliotról mondjuk. De nem akarjuk megkötni képzeletedet, írj, amiről szeretnél.

Évkönyvünk a társművészetekkel, a történelemmel, a tudományokkal is foglalkoznék. Hátrány számodra: mivel most indulunk, első alkalommal az átfutási idő legkevesebb 3 év, ez a várakozás, később, remélhetőleg rövidül. Előny: mivel nem folyóirat vagyunk, a kiadó jobban fizet, mint az időszaki sajtótermékek szerkesztőségei tudnak. Évkönyveink, mondanom sem kell, értékcentrikus orgánusok lennének, feltett szándékunk tehát, hogy szigorúan kiszűrjük belőlük mindazt, ami irodalom ürügyén a folyóirat-oldalak 90%-át megtölti nálunk.

Levezés helyett egyszerűbb, célszerűbb lenne talán, ha felhívnál. Csak soha délelőtt, akkor alszom! Legbiztosabb déli 12 és 2 óra között. Várom telefonodat, kedves Miklós, vagy akár mindjárt küldeményedet.

Sok szeretettel öllelek addig is:

Pista

Gábor Miklós

1985. VIII. 3.

Drága Miklós,

bocsánatkéréssel kéne kezdeni, azzal is kezdem. Bocsánatot kérek. Senkivel szemben nem lettem volna ilyen bugris, mint Veled szemben. Jöttek a könyveid és ajánlásaid, – hozták a könnyülést, az örömet. De én csak halogattam azt a két sort, ami udvarias lett volna, de egyben megszakította volna *személyes* kapcsolatomat Veled, összes műveiddel – saját fiatalkorommal és összes elképzelt műveimmel, no meg azzal az érzéssel, hogy még élek.

Elmúlt éveim olyanok voltak, mint a félálom, de nyomasztó félálom, a vereségek és tehetetlenség éve, amikor a közömbös lealacsonyodás és a rabszolgaság undorát nem

²¹ Sz. M.: FEJEZET A SZERELEMRŐL. Szépirodalmi, 1984.

tudtam szinte egy percre se kiköpní a számból. Te, aki a világtól külön élsz, talán nem ismered ezt az érzést: benne lenni. És közben „semmi okom panaszra”!

Talán szégyelltem volna Hozzád közeledni az undornak ezzel a közérzetével, amelyhez közben ragaszkodtam, hisz végül is ez volt az egyetlen biztos pont, ettől éreztem mégis úgy, hogy van remény.

Ma se vagyok sokkal külön állapotban, de talán mégis – hisz lám, legyőzött a kényszerű vágy, hogy írjak Neked. Mindig tudtam, hogy vagy, mindig újra olvastalak, olvasgattalak, ahogy kell. Csak éppen nem tudtam felmutatni Neked azt a „színészt”, aki a Te színészeidhez hasonlít, ezt szégyelltem. Talán. Ki tudja?

Nem voltam képes rá, hogy egy sort is leírjak Neked, most meg szükségét érzem. Ez minden, amit mentségemre mondhatok. Köszönöm, hogy Te közben is gondoltál rám. És fel foglak majd hívni, és ha megengeded, majd fel is foglak keresni. Hallgatni téged (mint „európaít”). Tiszta szívből ölel:

Miklós

Ugye, nem haragszik, hogy én is aláírom: Vass Éva (mint „nej”)

Szentkuthy Miklós – Rakovszky Zsuzsa

1985. XII. 14.

Édes, jó Rakovszky Zsuzsa,
november 14-én kaptam meg kezéből gépelt vers-gyűjteményét, – november 16-án, szombat reggel, $\frac{1}{2}$ 9 → $\frac{1}{2}$ 10 órakor *mindet* szóról szóra, betűről betűre a legnagyobb izgalommal olvastam végig, alaposan aláhúzogattam a művészetileg „legfeltűnőbb” sorokat és szavakat → az eredmény számomra: *nagyon* magas színvonalú költészet ez, sok konzekvencia vonható le belőlük, ha a 20. század ars poeticá-járól eszmélkedünk → *szívesen* eszmélkedem Magával együtt, ha kitüntet látogatásával!

Miklós

Szentkuthy Miklós – Határ Győző

1986. VI. 6.

Kedves, kedves, kedves Győző!

Hamarjában is, későbbben is, alig tudom, hogyan köszönjem meg legizgalmasabb, legfejedelmibb könyvajándékaidat. Jóformán még a csomagolópapírt se hántottam le ró-luk, és úgy olvastam végig egyfolytában (fagylalt a tölcserből lassan szopogatva) *Éjszaka minden megnő* című könyvedet, a meg nem érdemelt dedikáció legnagyobb büszkeségem, olvasás közben Vergiliusként vezetett, mint ama talját.

Mégis, kissé aggódom, hogy tán illetéktelen tolváknak veszed, ha mondom: val-lás, filozófia, erotika, katolicizmus, krisztológia, pornológia, szóalkotás, nyelvalkotás szellemi supermarketjén valahol vérfertőző rokonságban, és ha nem, tán sógorságban vagyunk.

A legnagyobb szeretettel, valóban a legvastagabb és legkövérebb remény hizlal tovább a viszontlátás reményében, – Nietzsche-bajuszod szőrzeti közérzetéről majd személyesen adsz információt, –

ölel, ölel, ölel Miklósod

Szentkuthy Miklós – Esterházy Péter

1986. VII. 3.

Köszönöm, köszönöm küldeményedet, a szépirodalomból²² majdhogy (= laudandum est) kivezető bevezetésedet – magam sem tudom pontosan, hogy nekem = BE? Vagy KI? Vezetés kell-é?

Csók, ölelés

Sz. Miklóssod

Szentkuthy Miklós – Juhász Ferenc

Irányítószám: Szívemben és a Nagytervezetben mindenütt jelen lévő Úrnak

1987. Karácsony

Egyetlen Ferikém,

folyóiratod decemberi számában az én legszerényebb prózám²³ groteszk remeterák-ként lopakodik verseid márvány (vendéglátó) kagylójába, onnan integetek bájtalan olóimmal habverő hálákat és gyöngyöző jó imákat!

Miklós

Szentkuthy Miklós – Baránszky-Jób László

1987. IV. 6.²⁴

Édes jó Lacikám!

No végre a sors megembereli magát és hosszú boldog életet, egészséget, frissességet, alkotó erőt ad azoknak, akik ezt legigazabban megérdemlik. Ünnepejük szívdobogva, harangzúgva, karácsonyi ajándék-hirdető csengettyűvel, húsvéti piros tojással és főleg Pünkösöd napjának minden liturgikus attribútumával, hiszen életedben, munkásságodban a Szentlélekkel teli szellem mind újabb és újabb kibontakozását üdvözljük. Persze hogy akár négykézláb is rohannék, remélem hozzád méltó ünneplésedre, de hát a doktorok ronda bronchitisem miatt szobaáristomra kárhóztattak. Igaz, hogy helyettem olyan küldönc viszi ezt az általam egész hóvirágos kertnek érzett üzenetet, aki az esztétika magántanárának és minden irányú tudorának legmagasabb igényeit is kielégítheti.

Tolulnak az emlékek: egyetemi éveim alatt egy kolléganőm esztétikából doktorált mellékszakként, tiszteletére olvastam el a *Kritik der Urteilkraftot*,²⁵ erről veled is kacagva sokat beszélgettem, ezer tanácsodat a leányzó javára értékesítettem, Häberlin esztétikáját²⁶ a törvényszéki bonctani intézet előírásai szerint szedtük széjjel. Ezt is kacagva, egyáltalában, hála az Égnek, sok-sok találkozásunkat mindig az édes bohóckodás, játékoság, humor, bukfenc kísérte. Kivétel lehetett volna drága feleséged hajlama [?] a politikai aktualitások túl sötét felfogása, de most visszatekintve ezt is a mi két vihogó, vigyorgó, holdvilág képünk teszi kellemetessé.

²² Köszönet E. P.: BEVEZETÉS A SZÉPIRODALOMBA (Magvető, 1986) c. könyvének dedikált példányáért.

²³ Sz. M.: FRIVOLITÁSOK ÉS HITVALLÁSOK. X. *Új Írás*, 1987. december.

²⁴ Az irodalomtörténet 90. születésnapjára rendezett fröszövetségi ünneplésére Szentkuthy Miklós nem ment el, és ezt a levelet küldte Tompa Máriával.

²⁵ Utalás Immanuel Kant: KRITIK DER URTEILKRAFT (AZ ÍTÉLŐERŐ KRITIKÁJA) c. művére.

²⁶ Paul Häberlin (1878–1960) svájci filozófus, pedagógus és pszichológus.

Alaposan megtárgyaltuk Négyesy professzor úr szalon-mikulás csevegéseit a szépség titkairól,²⁷ röhögtünk Brandenstein²⁸ pávián-filozófus hülyeségein, de arra jók voltak, hogy veled együtt megkísérleljek egy szépség-definíciót, mely ma is kísért, tekintettel a königsbergi meghatározás²⁹ hamispénz hamishangjára.

Későbbi írói pályámon igenis döntően befolyásoltak azok a megjegyzéseid, melyeket a Semmelweis utca egyik eszpresszójának nyári teraszán contra *Prae* és pro *Divertimento* mondtál, a szokásos szenvedélyességgel, kamaszossággal, lelkeséggel és lobogással, mely, csodák csodája, jelen pillanatig sem hagyott el. Életem nagy büszkesége, hogy az annak idején a fagyalt mellett fülembé harsonázott „contra”-kat újból meg-megméregetted nagydocens mérlegeden és a *Szentkuthy-rejtély* című tanulmányodban ennek hangot is adtál.³⁰ Jól értsd meg, drága Lacikám, ha magamról beszélek: rólad, csakis rólad van most szó, tükröd vagyok, arcképed tüköre, és én az arcképnek örülök, őt tisztelem, neki kívánok minden jót, és nem a reszkető kezemben tartott tükröt nyalogatom.

Adhatok-e szebb ajándékot neked, mint legsárgább, határtalan irigységemet, ami már a testi dolgoknál kezdődik, hiszen teniszbajnok vagy, én meg legveszettebb nyelv-újító hajlamaimat sarkantyúzva sem találok megfelelő gorombaságot a magam sport-béli balfácánságára. Olthatatlan lelkeséged: könnyekig meghatott, hogy velem együtt kísérted Édesanyámat utolsó útjára a Farkasréti temetőbe, akkor már tudtad, hogy a *Divertimentón* dolgozom (1956...), és hogy fájdalmamból az alkotás területére visszahódít, Szabó Lőrinc Mozart-versét elemezted, a la Baránszky-fureur esthétique.

A budagyöngyei háromszög: te, a leánynevelő intézetben, ahol feleséged igazgatónő volt, – Szabó Lőrinc a Volkmann-utcában, csekélységem a Szilágyi Erzsébet fasorban (a leánynevelő is itt volt). Mindhárman egymástól egy-egy macskaugrásnyira, ugrottunk is.

A háború idején, bizonyára emlékszel, egy vagy több alkalommal a leánynevelő intézetben Szabó Lőrincel és Kodolányi Jánossal találkoztunk, és cserélgettük, forgattuk véleményeinket a história akkori folyamatáról, csereberék és hipotézisek elég feszült légkörében.

Persze hogy boldogító születésnap ajándék számodra: szellemed csillagszóró gazdagságát, frissességét fiad örökölte, valahol vadnyugaton költő, irodalomtörténész, filozófus, mindenész. Lehet, hogy te, lehet, hogy én nem mindenben írjuk alá a gyermek doktrináit és gyakorlatait, de hát a Baránszky-féle élan vital (vagy ahogy Joyce karikírozta Bergsont: Elanio Vitale) a fontos.

Furcsa kollektív randevúink voltak az ún. személyi kultusz idején, mikor néhányadmagunkkal „kiemelt” magyar tanárok valánk, és mondhatni kolostori továbbképzésben részesültünk, hogy a fent jelzett kultusz és rítus minden szertartástani szabályainak megfeleljünk, és e lelki gyakorlatok tapasztalatait gimnáziumi tanítványainknak továbbadjuk.

Köszönöm, köszönöm, drága Barátom, édes jó Lacikám, hogy annak idején szerzői estemet jelenléteddel kitüntetted, egyelőre e kitüntetésre csak e szerény sorok a leg-szegényesebb reváns. De hát a teraszom mellett tornyosodó óriási vadgesztenyefa

²⁷ Négyesy László (1861–1933) 1923-tól 1932-ig esztétikát tanított a budapesti egyetemen.

²⁸ Brandenstein Béla (1901–1989) filozófus.

²⁹ Útalás Kant szépségdefiníciójára.

³⁰ B.-J. L.: A SZENTKUTHY-REJTÉLY. In: *Új Írás*, 1985. 5. sz.; ill. B.-J. L.: A MŰVÉSZI ÉRTÉK VILÁGA. Magvető, 1987. 361–377.

lombjai alatt (ott is mindig kacagtunk, mulattunk, gyönyörködtél leányvendégeim szépségében, kacagtál, mikor a *Prae* szerzője felolvasta neked *Végítélet a jelmezkölcsönzében* című kabaré-komédiáját),³¹ a gesztenyefa alatt újra, újra, csakazértis nekitavaszodva folytatjuk együtt az abbahagyhatatlant!

Isten áldjon! Miklósd

Határ Győző

London, 1987. IV. 21.

Drága Miklóskám!

Tóth Árpád-ügyben. Nem felejtődött el kedvesség és az ajánlás kedvéért újfent elolvastam T. Á.-tanulmányodat.³² De mivel nálad, mint a mesebeli királynál a káddal álló arany, pallásig áll a magasztalás, mi egyebet is írhatnék-mondhatnék, mint hogy: járulok udarlásodra, nagyjó uram! Továbbat. Katedrális-ügyben. Valamióta olvastam, hogy zsenge ifjúságod óta rajongsz értük és gyűjtöd is a katedrálisokat, nem tudok belépni egybe sem anélkül, hogy félszájjal oldaltbeszélve (Tenéked, Atyámfia), el ne meséljem egyúttal a látottakat. Ez a személyre szóló magnószalag-kommentár szalad tudatomban, megosztva véled a rosszalást avagy a gyönyörűséget, már amit éppen a látvány kivált. Ezúttal Norwich-ban osztatlan gyönyörűségben volt részem, s el is regélném részletesen, ha nem volna vakmerőség (ill. a magamfajta, udvarokban forgódó férfiú részéről, tapintatlanság) feltételezni, hogy nincs minden a kisujjadbán, az utolsó szögig – helyesebben az utolsó kleresztórium-folyosóig, legyezőboltozatig, altemplomig (metaforikusan: A Végző Perpendikularitásig). Hamarosán két (zseb)-könyvvel is felkereslek; de ha a postás a hangos kopogtatással zavarni talál, csak szólj és én megcsapatom. A sok árkus fehér papírhoz jó egészséget kíván és nagy-nagy szeretettel ölel

szegény robotos híved

Győző

[A levélhez mellékelte, a Norwich-i katedrális ábrázoló 2 lapon]

– Fehér normandiai homokkőből – a csodák-csodája.

1987. 04. 21. Miklósnak. Győző (bácsi)

– a 400 zárókőből egy... Nekünk még billegett a kalapunk a Vreckei Szoros ruhatárában, amikor (1100-ban) Ezeknek már Ekkora Székesegyházuk volt... Hát van isten az égben...?!

(ölel – Gy.b.)

Szentkuthy Miklós – Határ Győző

1987. IV. 29.

Édes, jó Győzőm!

Coincidencia mystica! Miraculum identity!

Életem, művem szentlelke és örök szívverése NORWICH!

York, Exeter, Lincoln, Peterborough, Salisbury, St. Albans: bátyám, húgom, anyám, ágyasom, vérfertőzés pünkösdi paeoniája? szirom ágyon, – a bossok! A bossok!: nekem a komponálás (valóban) magas iskolái!

Csók

Miklós

³¹ Sz. M.: ANGYALI GIGI! Magvető, 1996.

³² Sz. M.: REMETE SZENT ÁRPÁD STÁCIÓI. Új Írás, 1986. 11. sz.

Szentkuthy Miklós – Esterházy Péter

1987. VI. 25.³³

Drága Lilith-Lilikém
Csini-mini Pirikém
szirén szívedet
és Clittoral-i
További hüvelyes hülyülést
Kíván a budagyöngyei ORFF-eum
Igazgatója
Egyébként Szentkuthy Miklós is ölel irányodban

Szentkuthy Miklós – Juhász Ferenc

1987. VII. 16.

Édes, jó Ferikém,
égső szívvel, *éltető* gömbvillámmal és örökvirág aranyesővel köszönöm rádiózásod, *anti-konfekció* konfessziódat és a hála mámore megoldja nyelvemet (in *gratia* veritas...) – évtizedek óta foglalkoztat, és – ó, jaj! ezzel meg ne sértselek! – mélynél mélyebb hasonlóságunk – puff! ki mertem mondani, – virágok, ásványok, állatok, csillagok, összejtek, biológiaiák, archeológiaiák, évmilliárdok, ős-sexek, új-erotikák, theo-zoo és zoo-theo, szóttagok megújuló vérfertőzése...

Közös kozmosz-közértben állunk sorba.

Miklós

Pósfai György

A FEJ

Egy idegen városban sétálva Tull úr egy kocsmáéletterem előtt különös cégérre lett figyelmes. Egy virágcserep lógott ott, benne egy emberi fejfel. Fölötte a felirat: „Fogadó a beszélő fejhez”.

Tull úr mintha már olvasott volna erről. Háromszor-négyszer végigsétált az utcácskán, úgyszólván oda se nézve, de aztán győzött a kíváncsiság, és odalépett a fejhez.

Akkora volt a virágcserep, hogy éppen elért benne a fej, nem lötyögött, de maradt egy kis mozgástere is. A fej kiláthatott a cserep pereme fölött, ha akart, de le is húzódhathott kicsit – nyilván nyak is tartozott hozzá, azt nyújtogathatta. Nyújtogatta is, és Tull úr megdöbbenésére nem csak a nyakát: az elhaladó és báméskodó járókelőkre csúfondárosan a nyelvét öltögette!

– Jó napot! Hogy van? – szólította meg Tull úr a fejet, de rögtön érezte, hogy igen-csak sutára sikeredett a köszönése.

A fej nem is válaszolt, csak kinézett a perem fölött, majd gyorsan lekushadt. Tull úr most másként próbálkozott.

³³ Köszönet Esterházy Péter Csokonai Lili álnév alatt megjelent könyvének dedikált példányáért. (TIZENHÉTT HATTYÚK. Magvető, 1987.)